

13A) Vývoj dramatu do konce 19. století

1) Co je to drama

rozdělení divadelních her podle:

obsahu:

tragédie - obsahem bývá nerovný boj hlavního hrdiny proti nepřátelským silám, boj končí smrtí hlavního hrdiny. např. Romeo a Julie, Hamlet, Othello

komedie - komický obraz zápasu s nedostatkem, vysmívá se chybám, má pobavit.
např. Zkrocení zlé ženy, Benátský kupec

činohra - popisuje složitý spor mezi hrdiny, popisuje současně společenské problémy, řeší konflikty, psychologicky prokresluje postavy.

např. V. Havel - Audience, Zahradní slavnost

Melodram - divadelní hra s dojemným obsahem, často laciný sentiment

způsobu:

opera

opereta

muzikál

2) Antické drama

objevilo se v Řecku a Římě

Aischylos (525 - 456 př. n. l.) - představitel řeckého dramatu, antické období, chtěl zobrazit střetnutí titánský sil

- Oresteia (trilogie) - bůh Anamegnóm se vrací z války a je zabit manželkou a jejím milencem, syn vše viděl a svého otce pomstí.

- Upoutaný Prométheus

Sofokles (497 - 406 př. n. l.) - navázal na Aischyla, postavy v jeho díle jsou však hlouběji psychologicky vykresleny, ukazoval člověka ideálního, takového jaký by měl být. Jeho díla nejsou trilogie, ale uzavřené tragédie. Nevěřil tomu, že nad lidmi a bohy vládne Zeus.

- Antigona (tragédie)

- Král Odipus (tragédie)

- Elektra (tragédie) - mladá žena je provdána za rolníka, zabije svoji matku, popsal jak postavy na situaci reagovali.

Euripides (485 - 406 př. n. l.) - jako první se ve svém díle zabýval společenským postavením žen, rozebíral tradiční hodnoty a vkládal úvahy na aktuální témata. Klád důraz na subjektivní práva a nároky jedince proti požadavkům společnosti a ustálenému řádu. Napsal přes 90 her z nichž se 19 dramát zachovalo. V díle je cítit Euripidesova nedůvěra v pomoc bohů.

- Medea (tragédie) - neslavnější hra - mytologické vyprávění o výpravě Řeků za Zlatým rounem do bájné Kolchidy. Medea byla dcera krále Aita, kouzelnice, která pomohla Iasonovi, vůdci Argonautů, získat Zlaté rouno. Do Iasona se zamilovala a uprchla s ním. Na cestě za ní zůstávaly jen mrtví. Zabila svého bratra – a nemohla se vrátit domů. Zabití krále Peilia z ní a Iasona udělalo psance. Utekli do Korintu, kde jim král Kreont poskytl azyl, Medea porodila Iasonovi dva syny. Iason se zamiluje do dcery krále Kreonta, Medea se vše dozví a připraví pomstu, poslala Iasonově nastávající šaty napuštěné prudkým jedem. Královská dcera zemře a její otec se jí snažil pomoci a zemřel také. Medea není spokojena se svojí pomstou a rozhodne se zabít i své dva syny.

- Hippolitos

- Trojanky

- Bakchantky - bůh Dionýsos si vynucuje přijetí svého kultu i za cenu lidského života

- Elektra - mladá žena Elektra je ponížena, byla provdána za chudého rolníka, její hněv vůči matce se stupňuje a matku Klytimestru zabije, ale ani smrt matky jí nepřináší úlevu. Zůstává jen vina a pocit zoufalství z hrozného činu jenž byl vykonán na základě nesprávného rozhodnutí.

Euripides nechal vyniknout samotné příčiny tohoto činu.

3) Nejstarší česká dramata

Hry měly původně čistě církevní náměty, hrály se v kostelech v době Velikonoc a Vánoc. Do vážné tematiky začal pronikat humor, proto byly komické scény vykazány z kostelů a vznikly samostatné frašky (komedie).

Mastičkář - z 2. poloviny 14. století - jde o barvitý výjev ze středověkého trhu, kde prodavač mastí a lektvarů se svými pomocníky vychvaluje zázračné účinky svého zboží (původně z velikonoční církevní hry).

16. - 19. století - lidové hry, frašky, loutkové divadlo

4) Divadlo Národního obrození (NO)

Václav Thám viz. ot. 6

autor her, ale i herec, jeho hry byly převážně historické z českých pověstí

Vlasta a Šárka

Václav Kliment Klicpera (1792 - 1859)

Chlumeck nad Cidlinou, vyučil se řezníkem, vystudoval gymnázium v Praze a za studií jako ochotník působil ve Stavovském divadle. Pro toto divadlo začal psát hry, proslavil se jako dramatik a začal učit na gymnáziu v Hradci Králové. Jeho žákem byl Tyl. Psal převážně veselohry, kritizoval papírové vlastenectví, měšťáckou nekulturnost a pohodlnost. Zápletka postavená na situační komice (převleky, záměna jmen). Napsal komedie:

Každý něco pro vlast - (spory mezi kandidáty na úřad starosty).

Rohovín Čtverrohý - hra o jednom dějství - aktovka, hlavní hrdina trpí různými posměšky pro svoje jména.

Zlý jelen - komedie z venkovského prostředí, milostná zápletka postavená na převleku dívky v muže. Ve Stavovském divadle se hrálo i česky.

Josef Kajetán Tyl (1808 - 1856)

Rodák z Kutné Hory, studoval na gymnáziu v Hradci Králové. Po studiích založil v Praze divadelní společnost, působil i ve Stavovském divadle jako dramaturg. Za revoluce 1848 patřil k liberálům. Po revoluci živil se znovu založil kočovnou divadelní společnost, na cestách v Plzni zemřel. Byl významný novinář NO, vydával periodika: Květy, Vlastimil, Pražský posel, měly výchovný cíl.

Dekret kutnohorský - historická povídka

Rozervanec - povídka ze současnosti, nepřímo kritizuje Máchu

Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka - melodie F. Škroup - hymna

Paličova dcera - sociální hra ze současnosti, snaha usmířit rozdílné společenské vrstvy

Jan Hus - patří mezi historické hry s výchovným cílem

Zižka z Trocnova

Kutnohorští havíři - hra z konce 15. st., zachyceno povstání proti mincmistrovi, vůdcové popraveni.

Strakonický dudák - pohádková hra, nadpřirozené bytosti pomáhají lidem, kladně působí na lid. charakter. Švanda a Dorotka, Kalafuna, Vocilka. Nadpřirozené bytosti: Rosava - víla, která Švandu chrání

Tvrdohlavá žena

Čert na zemi

Lesní panna

5) Realistické drama**Alois Jirásek**

Český romanopisec a dramatik, tvůrce historických povídek, románů a kronik z českých dějin.

Lucerna - příběh vítězství pravdy nad zlem, o statečném mlynáři jenž má povinnost svítit pansvu lucernou na cestu k zámečku a jeho schovance Haniče, která má být odvedena na zámek.

Jaroslav Vrchlický

český básník, dramatik překladatel a kritik. Hlavní představitel lumírovské poezie.

Noc na Karlštejně - Na hrad Karlštejn mají ženy zakázaný vstup, avšak manželka Karla IV. tento zákaz poruší.

Zlomky epopeje - sbírka 45 básní

Ladislav Stroupežnický (1850 - 1892)

Psal veselohry, patřil ke známým pijákům a rváčům, když se vybouřil (ve stáří) začal psát renesanční literaturu (moralistické, poučné spisy).

Naši furianti - Honice na Písecku, spor o místo ponocného. Bláha (starosta Dubský) x krejčí Fiala (bohatý sedlák Bušek). Hra vystihuje sedlácké furiantství (paličatost, neústupnost).

bratři Mrštíkové

Maryša - manželství bez lásky, z donucení, končí vraždou manžela. (Lízal - otec M., Vávra - mlynář, vdovec, manžel M., Francek - chudý, Maryšina láska).

Rok na vsi - vesnická kronika, rozklad patriarchální vesnice

Gabriela Preisová (1862 - 1946)

její dílo zhudebnil Janáček, dílo ze severní Moravy, Její pastorkyňa, Gazdina roba

Její pastorkyňa (opera L. Janáčka) - vražda, kterou spáchá Kostelnička, aby skryla hanbu své schovanky Jenůfy - strčí novorozené dítě pod led, v závěrečné scéně se přizná.

Gazdina roba (opera Eva - Foerster) - mladá venkovanka se nešťastně provdá, od manžela odejde se svým milencem do Vídně, když ji opustí, skočí do Dunaje, důsledně využívá slovácké nářečí.

6) Divadelní budovy

z počátku nebyla stálá divadla, hrálo se na návsi, v hostincích apod.

.....bylo postaveno v Praze **Stavovské divadlo** - postaveno Nosticem, proto se někdy nazývá též Nosticovo, hrálo se zde zejména německy, dopoledne se pronajímalo českým hercům.

Bouda (1786 - 1789) - české vlastenecké divadlo, dřevěná stavba na koňském trhu (Václavské náměstí), hrálo se zde český a hlavním programem byli vlastenecké historické hry. Z důvodu finančních problémů a také pro obavu z požáru muselo být zbouráno.

Po rakousko-uherském vyrovnání v r. 1867 se snaží Češi prosadit českou kulturu na stálé divadelní scéně, začaly se organizovat sbírky na stavbu Národního divadla. V r. 1868 byl slavnostně položen základní kámen. 1883 otevřeno **Národní divadlo**, první hra Libuše od Smetany